

LA TOPONÍMIA DELS TERMES MUNICIPALS D'ULLDECONA I FREGINALS (MONTSIÀ), SEGONS EL CADASTRE DE 1742

Joaquim Virgili Guàrdia

LA IMPLANTACIÓ DEL CADASTRE

El cadastre és un sistema contributiu que es va implantar a la Corona d'Aragó després de la Guerra de Successió. A Catalunya, va prendre el nom de Reial Cadastre. La seua promulgació s'emmarca dins la dinàmica del model d'estat centralitzat i unitari que la nova monarquia borbònica de Felip V pensava imposar als territoris sotmesos al seu domini. Aquest nou impost tenia com a objectiu gravar la riquesa directa de la població i, al mateix temps, desmantellar les formes tradicionals de l'estructura politicoadministrativa dels diferents territoris que conformaven la Corona d'Aragó.

El Decret de creació del Reial Cadastre es va publicar el 9 de desembre de 1715 (abans del Decret de Nova Planta), per ordre de José Patiño, superintendent del Principat. El dia 15 d'octubre de l'any següent se'n publicaven les normes generals.

La creació del cadastre va significar un gran esforç estadístic per conèixer la riquesa del País. Les enquestes generals del 1716, fetes a cada poble, recollien informació sobre l'economia local, les recanacions (mesurament de les finques rústiques), la descripció de les parcel·les, els conreus i la situació de les propietats dins cada municipi. En els repartiments es calculava quina quantitat li tocava pagar a cadascú pels diferents conceptes¹.

¹ Per a més informació vegeu Joaquim Nadal y Farreras: *Conèixer la Història de Catalunya*, vol. III. ed. Vicens-Vives, Barcelona, 1983, pàg. 119-125. Jaume Sobrequés i Callicó (dir.): *Història de Catalunya*, vol. IX. Ed. la Gran Enciclopèdia Vasca, Bilbao, 1980, pàg. 117-129.

EL CADASTRE D'ULLDECONA DE 1742

L'any 1742, per ordre de l'intendent general del Principat, Antonio de Sartine, es repeteix el mesurament de les finques rústiques (*nueva recanación*) i es forma un nou cadastre. L'exemplar original corresponent al terme municipal d'Ulldecona (Montsià) va ser dipositat a la *Contaduria Principal del Correjimiento y Principado de Cataluña*, i una còpia es va quedar en poder de l'Ajuntament.

L'esmentada còpia del cadastre encara es conserva a l'Arxiu Històric Municipal d'Ulldecona i ha servit de font d'informació documental per a la recollida de les dades bàsiques que s'exposen en aquesta comunicació. Abasta els actuals termes municipals d'Ulldecona i Freginals, ja que aquesta última població formava part del terme municipal d'Ulldecona, i no es va segregar per formar municipi propi fins a l'any 1843.

L'extensió del territori cadastrat és de 143,29 km² i es descriuen 3.728 finques rústiques. També es relacionen les cases de la vila d'Ulldecona, les de Freginals i les de les Ventalles; segueixen els corrals, els pallers i els patis, els molins d'oli, els de farina i les fonts d'ingressos (*emolumentos*) de què disposa el Comú de la Vila.

Les finques rústiques es descriuen amb l'esment de les següents dades: número correlatiu de la finca; nom del propietari; nom de la partida on és situada; l'extensió; els conreus i les afrontacions, en referència a llevant (est), migdia (sud), ponent (oest) i tramuntana (nord). L'extensió de les finques rústiques és expressada en jornals del país, que s'avaluen com a equivalents a trenta canes catalanes en quadre. La superfície aproximada d'un jornal de terra d'Ulldecona és en l'actualitat de 2.190 metres quadrats².

MÈTODE DE TREBALL

Per elaborar aquest treball, s'han consultat els 2.417 registres de finques inscrites als volums I i III de l'esmentat cadastre. La seua consulta ha propiciat la recollida de 188 topònims diferents, dels quals 131 corresponen a noms de partides i la resta a noms dels llocs l·lindants amb les finques cadastrades.

Tot i l'elevat nombre de topònims recollits, no es pot afirmar que el catàleg siga exhaustiu, ja que el volum II no s'ha pogut consultar, perquè es troba en avançat

² Vegeu Alfred Roda y Villalbí: "El jornal d'Ulldecona", dins *Rails*, núm. 7. Centre d'Estudis d'Ulldecona, 1996, pàg. 47-49

estat de descomposició per la humitat. Un altre inconvenient amb què s'ha topat consisteix que, aproximadament, el 10 % del territori cadastrat pertany al Comú de la Vila (*tierras del Común*); aquestes terres comunals estan registrades com una finca única, sense detallar els noms de les partides on es troben situades, ni dels llinars corresponents³.

El resultat de la investigació es presenta en dues columnes, a la de l'esquerra s'exposa, en lletra cursiva, la transcripció íntegra dels topònims, tal com apareixen al manuscrit, només s'han restituït les majúscules de les lletres inicials dels noms propis.

A la columna de la dreta, en lletra rodona, hi apareix la seua forma actual. Quan un topònim ha caigut en desús o se'n desconeix la localització⁴, s'ha optat per deixar en blanc l'espai corresponent. Per a la fixació de les grafies s'ha respectat la variant dialectal de la zona, tal com aconsellen les normes de l'Institut Cartogràfic de Catalunya⁵.

³ Les finques de propietat comunal es descriuen de la següent manera: "3.728. Piessa de tierra que conciste en seis mil y seiscientos jornales, es a saber: cuatro mil y doscientos jornales de hiermo, y dos mil y cuatrocientos jornales de rocas. Confronta a levante con el termino de Amposta y parte con el termino de la Galera, a mediodia con el termino de Alcanar, a poniente con el Reyno de Valencia mediante el rio de la Senia, y a tremontana con los terminos de la Senia, con los Masos y Godall.

⁴ Vull agrair la col·laboració del senyor Joaquim Gauxachs, de Freginals, que m'ha informat sobre els topònims que encara estan en ús al terme municipal del seu poble.

⁵ Juli MOLL et. al.: *Toponímia i Cartografia*. Assaig de sistematització. Institut Cartogràfic de Catalunya, Barcelona, 1985.

LLISTA DE TOPÒNIMS

Transcripció (Font escrita)	Forma actual (Font oral)
<i>dels Abellons</i>	los Aubellons
<i>los Abeuradors</i>	los Abeuradors
<i>del Arbolí</i>	l'Arbolí
<i>dels Arenals</i>	los Arenals
<i>del Argilega</i>	
<i>del Astort</i>	l'Astor
<i>los Bacallas</i>	los Bacallàs
<i>Baix las Forcas</i>	
<i>la Balsa</i>	Bassa de Montsià
<i>del Banyado</i>	lo Banyador
<i>Barge del Moli</i>	
<i>Barranco de las Codinas</i>	Barranc de les Codines
<i>Barranco de Vall de Bous</i>	Barranc de Valldebaus
<i>Barranco del Rio</i>	
<i>lo Barranquet Roig</i>	lo Barranquet Roig
<i>la Bassa Ventosa</i>	
<i>lo Bordes</i>	
<i>lo Botxet / Boixet</i>	lo Botxet
<i>na Caldes</i>	Nacaldés
<i>del Calvari</i>	Carrer del Calvari ⁶
<i>Cami de la Bassola</i>	Camí de la Bassola
<i>Camino de Alcanar</i>	Carretera d'Alcanar
<i>Camino de Amposta</i>	Camí d'Amposta (des de Freginals)
<i>Camino de Guadall</i>	Carretera de Godall
<i>Camino de la Cenia</i>	Carretera de la Sènia
<i>Camino de la Rueda</i>	Camí de la Rueda
<i>Camino de la Sequia</i>	Camí de la Séquia
<i>Camino de la Sequieta</i>	
<i>Camino de la Torta</i>	Camí de la Torta
<i>Camino de las Casas</i>	
<i>Camino de las Creus</i>	
<i>Camino de Muncia</i>	Camí de Montsià
<i>Camino de na Roja</i>	Camí de la Roja
<i>Camino de Narboli</i>	Camí de l'Arbolí

⁶ L'any 1898, el Calvari d'Ulldecona, situat extramurs, es trasllada al Puig de la Foia, i al solar abandonat s'urbanitza l'actual carrer del Calvari.

<i>Camino de San Jayme</i>	Lligallo de Sant Jaume (sector sud)
<i>Camino de Seniola</i>	Camí de les Senioles
<i>Camino de Ulldecona</i>	Camí d'Ulldecona (des de Freginals)
<i>Camino de Vall de Bous</i>	Camí de Valldebous
<i>Camino de Vall de Pins</i>	Camí de Valldepins
<i>Camino de Vallhibrera</i>	Camí de la Llibrera
<i>Camino de Vinaros</i>	Carretera de Vinaròs
<i>Camino del Antich</i>	
<i>Camino del Banyado</i>	Camí del Banyador
<i>Camino del Calvario</i>	
<i>Camino del Castell</i>	Camí del Castell
<i>Camino del Coloma</i>	Camí de la Colomera
<i>Camino del Estort</i>	Camí de l'Astor
<i>Camino del Forn dels Cantes</i>	
<i>Camino del Molino</i>	Camí del Molí de les Canals
<i>Camino del Molino del Pas</i>	Camí de Sant Joan del Pas
<i>Camino del Pas dels Garrofers</i>	
<i>Camino del Pont Nou</i>	
<i>Camino del Pou</i>	Camí del Pou d'en Serra
<i>Camino del Pou de Vall de Pins</i>	Camí del Pou de Valldepins
<i>Camino del Torn</i>	Lligallo del Torn
<i>Camino dels Obiols</i>	
<i>Camino dels Templaris</i>	
<i>Camino Real de Tortosa</i>	Carretera de Tortosa
<i>Camino Real de Trayguera</i>	Camí de Traiguera / de l'Olivar
<i>Camino Real de Ulldecona</i>	Carretera d'Ulldecona (des de les Ventalles)
<i>lo Campar</i>	
<i>la Camperola</i>	la Camperola
<i>las Canaletas</i>	
<i>las Cantarellas</i>	les Cantrelles / Cantarelles
<i>dels Cañerils / Canyerils</i>	los Canyerils
<i>la Carbonera</i>	la Carbonera
<i>lo Carrascal</i>	lo Carrascal
<i>Carrer del Comun</i>	
<i>la Carrerassa / Carrerada</i>	
<i>Carretera Bella</i>	
<i>Carretera de la Galera</i>	Carretera de la Galera
<i>Casa de Roque Aucencio</i>	
<i>Caseta del Gel</i>	
<i>lo Castell</i>	lo Castell d'Ulldecona

la Cavalleria / Caballeria

lo Clos

Clot de la Moneda

Clot de la Montanya

Clot den Paloma

Coba de la Figuera

Coco den Destre

Coll de Amposta

Coll dels Vilas

Coll den Pique

la Colomera

la Coma

Corral de la Dent

Corral de Sayforas

lo Corral Nou

los Corrales

las Costas

Creu de les Ventalles

Creueta de la Hermita

del Esparvaret

lo Espinolet

las Fanecadas

las Fenosas

del Figueral

las Forcas

Forn dels Cantos

la Foseta / Fosseta

Foya de Sobre la Sequia

Foya del Camino del Torn

la Foya / Foyha

la Foyeta

Foyeta de Laganes

las Heras

las Heras del Comun (Uldecona)

lo Hortet del Moli

Huerto del Hospital

la Llibrera / Vall Hibrera / Hebrera

Lligallo del Camino de la Pedrera

Lligallo del Camino de la Plana

Lligallo del Castell

Coll d'Amposta

Coll de l'Ampiqué

la Colomera

lo Corral Nou

Creu de les Ventalles

la Capelleta

les Fanecades

les Fenoses

la Foseta

la Foia

la Foia

la Foia

la Foieta

les Heres (de Freginals)

la Llibrera

Lligallo de la Pedrera

Lligallo de Sant Jaume

(sector nord)

Lligallo del Castell

<i>Lligallo del Pas de Guadall de Lorito</i>	Lligallo / carretera de Godall Lorito (ermita de la Mare de Déu de Loreto)
<i>del Magrane</i>	lo Mangraner
<i>Mas de Hilarion</i>	l'Arión
<i>Mas de la Pastora</i>	Barri de la Miliana
<i>Mas de Millans</i>	
<i>Mas de na Falsa</i>	
<i>Mas de Roma / den Roma</i>	lo Romà / los Romàs
<i>Mas de Verdiell</i>	
<i>Mas den Verge (Ulldecona)</i>	
<i>lo Maset</i>	lo Maset
<i>la Moferada</i>	
<i>Moli del Pas</i>	Barri de Sant Joan del Pas / la Raval
<i>lo Molinar</i>	
<i>Molino de las Canals</i>	Molí de les Canals
<i>Molino del Aceyte (de Mauricio Domenech)</i>	
<i>Molino del Rector</i>	
<i>dels Obiols</i>	
<i>lo Padregos</i>	
<i>lo Pas Fangos</i>	lo Pasfangós / Pafangós
<i>la Pedra Alta</i>	
<i>la Pedrera</i>	la Pedrera
<i>la Plana</i>	la Plana
<i>los Plans</i>	los Plans
<i>Platge del Castell</i>	Barri Castell
<i>Pontet del Castell</i>	
<i>Post de Servera</i>	
<i>Pou de Barnat</i>	
<i>Pou den Serra</i>	Pou den Serra
<i>lo Pouet</i>	lo Povet
<i>de Puig Garret</i>	lo Puig-garret
<i>dels Pujols</i>	Puchol / los Puchols
<i>den Rabassa</i>	l'Anrabassa
<i>Raco de Agustin Ferre</i>	
<i>Raco del Coco den Destre</i>	
<i>Reyno de Valencia</i>	lo Renye (País Valencià)
<i>Rio de la Senia</i>	lo Riu (de la Sénia)
<i>las Rocas Blancas (que son serras comunes)</i>	les Moles de Godall / Montes

la Roia
la Rueda
la Sajola
la Seniola
del Sepulcre
Sequia de Alcanar
Sequia Mayor o Madre
la Sequieta
Sequiuia de la Foya / Foyha
la Serra
Serra de Coma Plana
Serra de la Bassola
Serra del Abench
Simenterio
lo Sitja
Sors de Lorito
les Sorts
dels Tarres
los Tarres Blancs
Termino de Alcanar
Termino de Amposta
Termino de Godall
Termino de la Galera
Termino de la Senia
Termino de los Masos
Tierras del Comun
la Torra / Torre
la Torreta
la Torta
Vall de Pins
la Vallampla
Valle de la Villa / lo Ballas
les Ventalles
Vilar de la Serra
del Vilaro
las Vinyas

Blancos

les Ruedes
la Sajola
les Senioles

Séquia de les Canals
Séquia Mare

Séquia de la Foia

Comaplana
la Bassola
Serra de les Canals
Cementeri de Freginals

les Sorts
los Terrers
los Terrers Blancs
Terme d'Alcanar
Terme d'Amposta
Terme de Godall
Terme de la Galera
Terme de la Sénia
Terme de Mas de Barberans
los Comuns
la Torra

la Torta
Valldepins

lo Vallàs
Barri de les Ventalles

lo Vilaró
les Vinyas